

ELS CABRAÏNS¹

Ramon AMIGÓ i ANGLÈS

M'adono casualment que Miquel S. Jassans, al seu llibre *Noms de lloc i de persona d'Alforja i Cortiella*, anota els Cabraïns (pàg. 75), un nom actual amb el qual es designa una partida de terra. Els documents antics que el citen són moderns, del segle XVIII i del XIX, no pas perquè Jassans no n'hagués examinats de tots els segles anteriors fins al XIV, sinó perquè, havent-los examinats, no va localitzar cap vegada aquest nom. No explica res de la procedència d'aquesta paraula que, a Alforja, queda completament opaca i sense pare conegut, és a dir, que no se sap d'on ve. És, realment, un nom estrany, pel qual m'he interessat molt i no he trobat que hagi comentat cap dels especialistes en onomàstica, ni dos dels més conspicus com són Francesc de Borja Moll i Joan Coromines. Doncs, és un nom que continua sense cap proposta de possible ni probable significació.

Tanmateix, li he trobat, si no el significat, almenys la procedència, que ja és alguna cosa. És, fet i fet, un antropònim, un nom de persona, un nom de família, un cognom. No l'he trobat a Alforja, ni a Cortiella, és cert, sinó una mica lluny, cap al nord, a les Garrigues, concretament a l'Albi.

A l'Albi va ser un cognom que surt molt sovint, escrit en documents molt antics, començant al segle XIII, però potser ja hi era abans, perquè l'any 1289 (ara en fa més de set-cents, que no és cap broma) el nom d'aquella família ja s'havia comunicat a una coma i això, que el nom d'un propietari s'utilitzi per designar un accident geogràfic no passa en un espai de temps que sigui curt, sinó que es necessiten uns quants anys, algunes dotzenes d'anys, tant llavors com ara, perquè un nom de persona —el nom d'un propietari— s'adhereixi a un sector de territori.

El cognom, a l'Albi, va experimentar algun canvi, no gaire important, consistent en una metàtesi. Els notaris van començar escrivint Crebaí el 1243 i van passar, després, al cap de 190 anys, a Cabraïns, quan ja només se'l feia servir per a determinar la coma a què m'he referit. La família també només figura en els documents al llarg d'aquell període de temps que acabo de dir, però de les comes Cabraïns, o Cabrins, encara se'n parla avui.

Per què un nom tan estrany també a Alforja? Es pot suposar que algun Cabraí (o Crebaí), fill d'aquella família de l'Albi, havia fet cap a Alforja, ja fos directament des de l'Albi o després d'haver fet escala en altres llocs, i que hagués adquirit terres en aquest terme. A l'Albi, havia estat una família important, segurament influent, perquè membres seus no paraven d'anar al notari, encara que només fos com a testimonis d'actuacions que s'hi feien; i abundant en homes, que s'havien dit Gener, Arnau, Berenguer, Bernat, etc., i també amb filles o mullers, conegudes per Girona, Guillema, Saurina, etc.

No sé si aquest nom va ser present en altres localitats. Això —si el nom en qüestió existeix o ha existit en algun altre punt dels Països Catalans— es podria saber si un treball com el que Jas-

¹ Reproduït de *Vent de serè*, núm. 23, hivern 2002, d'Alforja, Baix Camp.

sans ha fet per Alforja, Rasquera, Poboleda, Colldejou, Duesaigües, i el que ara està fent per Valls, fos fet per tots els termes d'aquestes terres que he dit, i fet amb la minúcia utilitzada pel Miquel, i examinant, com ha fet ell, centenars de documents de totes les èpoques, des de l'edat mitjana. Cal creure que sí, que des de l'Albi el nom es va escampar per altres punts del país. Ja devia arribar a l'Albi probablement procedent d'algun altre lloc, potser de més al nord. I des d'aquell hipotètic altre lloc de procedència també es podia haver escampat per diverses comarques, a més d'arribar a les Garrigues. Els noms de persona moltes vegades són com una taca d'oli, que es van estenent a mesura que els homes es desplacen.

Una particularitat dels Crebaí / Cabraí de l'Albi és que aquest cognom sempre va precedit de la preposició *de*, com si volgués dir que procedien d'un lloc anomenat Crebaí / Cabraí, tal com passa amb tants noms de poble que s'han estabilitzat com a llinatges. Ho he constatat a l'Albi mateix, per exemple amb *d'Alsamora*, entre els segles XIII i XV, volent dir que havien vingut d'un poblet que es diu així —ara formant part del municipi de Sant Esteve de la Sarga—, del Pallars Jussà, i després el cognom va quedar reduït només a Alsamora, ja sense el *de*. Però amb *de Crebaí / Cabraí* no he sabut trobar que hi hagués hagut en algun lloc un poble, o un mas, o un castell, que es digués d'aquella manera, o d'una manera semblant.

Doncs, no tan sols Crebaí / Cabraí queda com un misteri, sinó que també hi queda la preposició que enllaçava el prenom amb el cognom. Allò que és cert és que els Cabraïns no els té Alforja en exclusiva, sinó que comparteix el nom, com a mínim, amb l'Albi.

TRUCANT A CAL PEREBAIXA

Cal Conill, Cal Gorra, Cal Llebre, Cal Xic Vell, Cal Teta, Cal Secalló, Cal Perebaixa, Cal Tresor, Cal Fino, Cal Tanaca, Cal Llum... I així fins a 133 noms. Tots ells apareixen en una particular guia de telèfons confeccionada pels veïns d'una quinzena de pobles dels municipis de Josa i Tuixén i la Vansa i Fórnols, a l'Alt Urgell.

Els habitants d'aquests nuclis de població es coneixen pel nom de les seves cases. I a l'hora de trucar per telèfon els resulta molt més còmode de trobar el número pel renom de la casa que no pas buscar el cognom de la persona amb la qual volen parlar.

La Vanguardia. 04.03.02